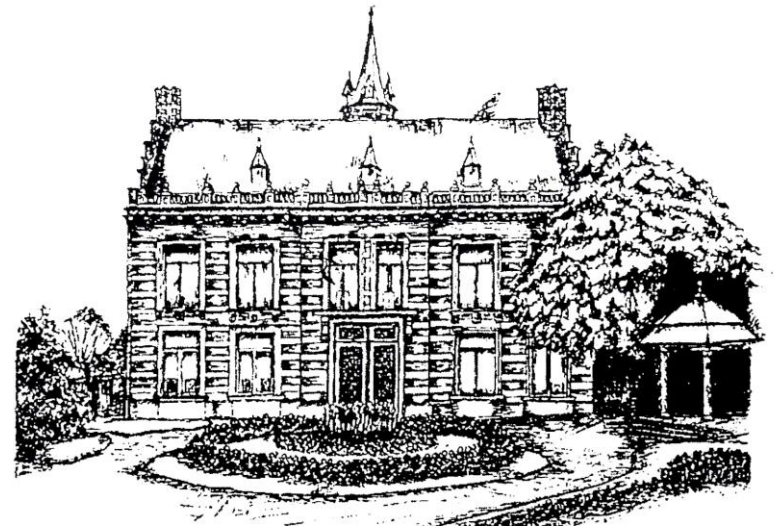
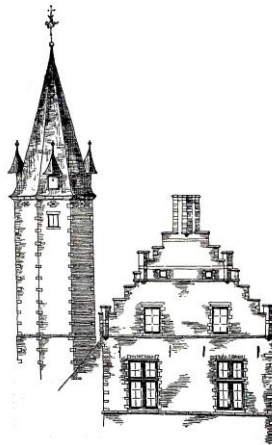

*Driemaandelijks tijdschrift
Jaargang XXV nr 3 - 2009
Afgiftekantoor Turnhout 1
www.taxandriavzw.be*

*België - Belgique
P.B.
2300 Turnhout 1
8/4722
P708501*

Taxandria Nieuws

*Ledenblad van Taxandria,
Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige
Kring van de Antwerpse Kempen v.z.w.*

Nocturne voor alle leden in de tuin van het Taxandriamuseum

De voorbije weken is er in het Taxandriamuseum hard gewerkt om de maquette van het 17de-eeuwse Turnhout interactief te maken. Dit wil zeggen dat de bezoeker meerdere plaatsen op de vernieuwde maquette kan aanklikken om historische uitleg en actuele foto's van die plaats op bijhorende schermen te kunnen zien. Dit technisch hoogstandje wordt in primeur aan de leden van Taxandria voorgesteld tijdens een **nocturne**.

Deze avondbijeenkomst is bovendien een ideaal moment om op een informele wijze andere leden en/of het bestuur te ontmoeten.

De tuin wordt feeëriek verlicht en voorzien van een partytent waarin we u en uw partner graag een drankje en een hapje aanbieden.

Daarom nodigt het bestuur van Taxandria u en uw partner, samen met alle andere leden, uit voor een nocturne in de tuin van het Taxandriamuseum op **vrijdagavond 29 mei om 20.00 uur**.

Wij bieden u graag volgend programma aan:

- Welkomstwoord door de **voorzitter** om 20.00 uur
- Korte uiteenzetting door **Sofie Wilder** (nieuwe coördinator TRAM41) over de toekomstplannen van het Taxandriamuseum en TRAM41.
- Wie wenst kan de **vernieuwde, interactieve maquette** van het 17de-eeuwse Turnhout bekijken. Museumgidsen helpen u op weg.
- We tonen u vrijblijvend een onbekende **film** van Turnhoutse gebeurtenissen uit 1948-1949. Nostalgie verzekerd!
- De **receptie** wordt omlijst door passende kamermuziek.

Bij regenweer vindt de bijeenkomst uiteraard binnen plaats.

U bent van harte welkom. Wil u A.U.B. uw komst bevestigen via bijhorende **antwoordkaart**? Alvast bedankt en hopelijk tot dan.

Algemene statutaire vergadering

U wordt vriendelijk uitgenodigd op de jaarlijkse Algemene Vergadering die zal plaatsvinden op donderdag 18 juni 2009 om 19.30 uur in de Trouwzaal van het Erfgoedhuis/Stadhuis, Grote Markt in Turnhout.

Op de agenda staan volgende punten:

- Opening en verwelkoming door voorzitter Jef Roymans
- Voorlezing en goedkeuring van het jaarverslag over 2008 door de secretaris Marie-Paule Van Damme-Peeters
- Voorlezing en goedkeuring van het financieel verslag over 2008 door de schatbewaarder Albert Nobels
- Vragenronde
- Varia en opmerkingen

Lezing door dr. Katrien Van Effelterre
'De Vlaamse Volksverhalenbank: surfen tussen
alvermannetjes, spookdieren, vrijmetselaars,
duivels, toverkollen...'

Op donderdag 18 juni, aansluitend op de Algemene Vergadering, zal dr. Katrien Van Effelterre om 20.00 uur in de erfgoedzaal van het stadhuis een lezing houden over : 'De Vlaamse Volksverhalenbank: surfen tussen alvermannetjes, spookdieren, vrijmetselaars, duivels, toverkollen...'

Katrien Van Effelterre (°1979) behaalde in 2006 een doctoraat in de Taal- en Letterkunde: Germaanse talen met als proefschrift: Terugkerende doden in de Vlaamse mondelinge overlevering. Vergelijkende motievenstudie en cultuurhistorische duiding. Na een korte periode als leerkracht Nederlands in het

Atheneum van Diest, werkte ze als halftijds stafmedewerker bij Volkskunde Vlaanderen vzw en vervolgens als wetenschappelijk projectmedewerker aan de K.U.Leuven, in het kader van de projecten 'Op verhaal komen' en 'Luister mee'. Sinds 2007 is Katrien "Projectmanager Europa" bij de VDAB.

In welke Vlaamse kastelen werden nieuwsgierigen de stuipen op het lijf gejaagd door rondwarende spoken? Welke heksenverhalen deden in de Kempen zoal de ronde? In welke hoeves liet de vuurman zijn handdruk achter? Op welke kruispunten kon men de duivel ontmoeten? Waarom hebben de behulpzame alvermannetjes Vlaanderen verlaten?

Vóór 2003 zou het beantwoorden van dergelijke vragen u veel tijd en moeite hebben gekost. Voortaan zijn enkele seconden voldoende om de Vlaamse bokkenrijders, tovenaars, vrijmetselaars,

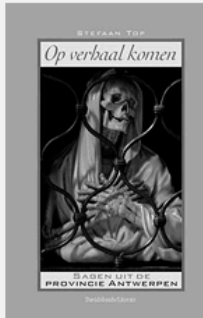
Nieuwsbrief Taxandria 3, 2009

dwaallichtjes en andere 'unheimliche' wezens uit het mysterieuze 'Jenseits' op uw computerscherm te toveren.

In de jaren '40 startte prof. dr. K.C. Peeters aan de K.U.Leuven met het sagenonderzoek, dat later werd voortgezet door prof. dr. S. Top. Het veldwerk van tientallen studenten die een volkskundige licentiaatsverhandeling schreven, resulteerde in een verhalencollectie van bijna 50000 sagen uit alle Vlaamse provincies. Om die unieke verhalenschat toegankelijk te maken voor het publiek, is op 2 mei 2002 het project 'Op verhaal komen' van start gegaan. Het resultaat is te bekijken op de website www.volksverhalenbank.be.

Vlaamse Volksverhalenbank

HOME	SAGE	PROJECT	MEDEWERKERS	LINKS
ZOEK	NARRATOLOGIE	DOEL	TERMINOLOGIE	CONTACT

'OP VERHAAL KOMEN':
sagenboek voor de provincie Antwerpen

Leuven, Davidsfonds, 2007
 Garengenaaid
 256 p.
 Formaat 16,5 x 24 cm
 ISBN 978 90 6306 563 8
 Prijs € 24,95

© Seminarie voor Volkskunde K.U.Leuven

Oproep

(cultuur)historische activiteiten en suggesties kan u versturen naar Nieuwsbrief.taxandria@gmail.com of contacteer Bert Hendrickx (zie gegevens op de achterkant van het jaarboek). Alvast bedankt!

Lezing door dhr. Paolo Sartori: 'Jan Standonck, Erasmus, Windesheim en de Bijbel. Inleiding tot de theologische disputen over de vertaling van het Nieuwe Testament in de vroege 16de eeuw.'

Op donderdag 10 september om 20.00 u. geeft dr. Paolo Sartori in de Trouwzaal van het Erfgoedhuis/Stadhuis een lezing over 'Jan Standonck, Erasmus, Windesheim en de Bijbel. Inleiding tot de theologische disputen over de vertaling van het Nieuwe Testament in de vroege 16de eeuw.'

Paolo Sartori (°1976) behaalde in 2001 zijn licentie in de klassieke talen aan de Università Cattolica del Sacro Cuore in Milaan (Italië) met een verhandeling over de Franciscaanse minderbroeder Frans Tittelmans van Hasselt en zijn geschil met Erasmus i.v.m. de vertaling van het Nieuwe Testament. De thesis werd in het kader van zijn Erasmusverblijf in Leuven klaargemaakt, de stad waar het geschil zelf plaats vond tussen 1527 en 1530. Na zijn licentie keerde Paolo Sartori herhaaldelijk terug naar Leuven voor zijn studies en dat tot het behalen van zijn doctoraat in 2007 aan de Università Cattolica in Milaan. Paolo Sartori werkt voorlopig als uitgever bij Brepols Publishers in de afdeling *Corpus Christianorum Bibliothek en Kenniscentrum*, die gevestigd is in het Turnhoutse Begijnhof.

In 1516 publiceerde Erasmus een nieuwe editie van het Nieuwe Testament, met voor de eerste keer een tweetalige tekst, Latijn en Grieks en een belangrijk nieuw element: de Latijnse tekst was de vertaling die Erasmus zelf maakte vanuit het Grieks. De traditionele Vulgaattekst werd dus vervangen door iets nieuws, met belangrijke verschillen ten opzichte van de traditie. Natuurlijk ontstond overal in de Europese theologische omgevingen grote kritiek tegen het initiatief van Erasmus. Leuven en Parijs speelden in deze context een zeer belangrijke rol.

Erasmus' editie van het Nieuwe Testament en de luide kritieken van de Parijse en Leuvense theologen zijn twee takken van de zelfde

boom, met name de spiritualiteit van *devotio moderna*, die geworteld was in Windesheim. Jan Standonck probeerde deze geestelijke beweging naar Parijs te brengen. Hij was invloedrijk aan de Sorbonne, maar vooral was hij heel bekend als directeur van een belangrijke universitaire college, het Collège de Montaigu, die hij omzette in de hoofdzetel van een religieuze congregatie. De *Congrégation de Montaigu*, zo heette de schepping van Standonck, staat achter de talrijke en vaak bittere disputen die Erasmus had met de theologen van Parijs en Leuven. De voordracht poogt een profiel te schetsen van Jan Standonck en van de invloed van de *Congrégation de Montaigu* en van zijn spiritualiteit over de studie van de Bijbel in Frankrijk en in de Lage Landen.

Cultuurmarkt 2009

De CULTUURMARKT 2009 vindt plaats op zondag 13 september, van 10 tot 17 uur. Locatie is de Gemeentestraat. Een unieke gelegenheid om de verscheidenheid aan culturele verenigingen in Turnhout te ontdekken. Natuurlijk zal Taxandria ook aanwezig zijn. Allen welkom!

Verslag van de lezing over de regeerperiode van Karel de Stoute en Maria van Bourgondië door Edward De Maesschalck

Op woensdag 18 maart hield dr. Edward De Maesschalck een lezing over Karel de Stoute (1433 – 1477) in de erfgoedzaal van het stadhuis. Het was niet de eerste keer dat Taxandria een beroep deed op deze eminente spreker. Als historicus, auteur en medewerker van de VRT is De Maesschalck immers thuis in vele periodes van ons verleden. Zijn talrijke historische boeken over de meest uiteenlopende onderwerpen zijn daarvan het beste bewijs. Maar De Maesschalck is in de eerste plaats doctor in de middeleeuwse geschiedenis. Al jarenlang heeft hij een grote fascinatie voor de Bourgondische tijd. In dit kader publiceerde hij vorig jaar bij het Davidsfonds een schitterend werk over de Bourgondische vorsten (1315 – 1530). Een aanrader voor elke kunst- en geschiedenisliefhebber. Tijdens de lentelezing van de kring belichtte hij vooral de regeerperiode van Karel de Stoute. Rashistoricus De Maesschalck wist een van de meest markante periodes uit ons verleden tot leven te wekken. Daarbij had hij niet allen oog voor Karel de Stoute zelf maar ook voor de politieke en maatschappelijke context. Zo maakten we kennis met de pracht en praal van het Bourgondische hofleven, huwelijken, begrafenis, het dagelijks leven, tal van artistieke exploten en verschillende frappante anekdotes. Speciale aandacht ging naar de rol van het rijke en machtige Vlaanderen. Een powerpointpresentatie met talrijke prenten illustreerde het geheel.

Karel de Stoute werd in zijn jeugd de graaf van Charolais genoemd, een eretitel die ook zijn vader eertijds had gedragen. Karel was een knappe jongeman, daarover was iedereen het eens. Iets ronder van gezicht dan zijn vader, iets minder recht, maar met een intrigerende kop, bijzonder levendige ogen en weelderige haardos. Hij praatte goed en in verschillende talen. Behalve Frans sprak hij meer dan behoorlijk Latijn, Diets, Italiaans en Engels. Zoals zijn vader was hij elegant en doste hij zich graag uit met de mooiste kleren, maar - in

tegenstelling tot zijn vader – kon hij maar moeilijk van het leven genieten. Hij was streng voor zichzelf en voor anderen. Hij werkte keihard en was een perfectionist. Sommigen noemden hem zelfs le travailant, de werker. Dat had hij zeker van zijn moeder, maar bij Karel groeide die werklust uit tot een obsessie. Hij had moeite om te delegeren en nam niet graag wijze raad van anderen in ontvangst. Hij was immers vreselijk trots en voelde zich al gauw gekwetst als voor hem niet voldoende eer werd bewezen. Al in zijn jeugd had hij voortdurend het gevoel dat hij tekortgedaan werd en daar zou hij levenslang een trauma aan overhouden. Zoals zijn vader kon hij hel erg boos worden, maar hij was dan wel niet meer te overreden. Met de jaren werd hij steeds eigennikkiger en onverzoenlijker. Als vorst was hij meedogenloos en zijn hovelingen waren bang voor zijn uitbarstingen van woede.

Karel was in vele opzichten erg begaafd. Zijn liefde voor muziek en zijn talenknobbel hadden van hem een minstreel kunnen maken, maar hij kreeg nu eenmaal de opvoeding van een toekomstige hertog. Van hem werd verwacht dat hij het land met woord en daad zou verdedigen en dus leerde hij de kunst van de diplomatie en van het krijgsbedrijf. Vooral het laatste zou hem mateloos fascineren. Van jongs af aan ontwikkelde hij zich tot een toernooiheld en las met overgave de stoutmoedige verhalen van de ridders van de Tafelronde of van de helden uit de oudheid, zoals Caesar, Hannibal en

Alexander de Grote. Karel de Stoute droomde ervan om – net als Alexander – landen en volkeren te veroveren en een groot rijk te stichten. De verspreide vorstendommen in Bourgondië en in de Nederlanden wilde hij verenigen via een stoutmoedige expansie naar de Rijn : de Elzas en Lotharingen, Gelderland en Keulen. Zijn vader had hem daarbij de weg gewezen, maar hij zou slagen waar zijn vader had gefaald. Wie weet kon hij ook Friesland in het Noorden en Savoy in het Zuiden inpalmen en misschien zelfs doorstoten naar

Noord-Italië ? Ooit had een rijk bestaan dat zich uitstreckte van Italië tot aan de Friese Zee. Dat rijk was het erfdeel van Lotharius in de verdeling van Europa in het jaar 843, maar het toenmalig Lotharingen raakte al gauw verbrokken tussen de grote naburen, Frankrijk en Duitsland. Karel zag het in zijn dromen uit zijn as herrijzen ! Nooit kwam deze droom dichterbij dan in het najaar van 1473 tijdens de onderhandelingen tussen Karel de Stoute en keizer Frederik III in de stad Trier. Alles werd voor de kroningplechtigheid in gereedheid gebracht : de kathedraal werd opgetuigd, de kroon, de scepter, de standaarden en de kleding van de nieuwe koning lagen klaar, de bisschop van Metz hield zelfs al een algemene repetitie. De plechtigheid was gepland voor 18 november, maar werd uitgesteld naar 21 november, dan weer afgelast. Op 25 november scheepte keizer Frederik III voor dag en dauw in op de Moezel en verdween. Na dit fiasco zou Karel de stoute zich definitief ontpoppen tot

onverbbiddelijke
krijgsheer die in de
voetsporen van
Alexander de Grote de
wereld wilde veroveren.
Maar de ene nederlaag
volgde na de andere.
Uiteindelijk werd het
beleg van Nancy in
1477 de hertog fataal.
Na de slag werd Karel
de Stoute gevonden,
vastgevroren in een

vijver en gruwelijk verminkt. Een hellebaard had zijn hoofd doormidden gekliefd en lansen staken uit zijn dijen en onderbuik. Zijn gezicht was door de wolven aangevreten, maar hij werd herkend aan zijn lange nagels en de littekens van vroegere gevechten. Zijn overwinnaar, René II, liet hem eervol begraven in de Sint-Joriskerk van Nancy. Pas in 1550 zou zijn stoffelijk overschot worden overgebracht naar de Nederlanden, waar het in 1562 in de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Brugge werd herbegraven. Sindsdien rust Karel de Stoute in een praalgraf naast dat van zijn enige dochter, Maria van Bourgondië.

Hendrik Dirx

Fotoverslag bezoek tentoonstelling Karel de Stoute Pracht en praal in Bourgondië

Op 9 april 2009 organiseerde onze Kring een begeleid bezoek aan de tentoonstelling "Karel de Stoute Pracht en praal in Bourgondië 1433-1477". In enkele foto's krijg je een impressie van de dag. De foto's hebben betrekking op ons middagmaal op de Brugse Grote Markt en de geleide stadswandeling 'De Bourgondiërs en hun stoute kantjes'.

Iedereen was vol lof over de kwaliteit van de tentoongestelde voorwerpen en de eruditie van de stadsgidsen tijdens de wandeling. Onze oprechte dank gaat uit naar reisleader Luc Deckx die de gehele dag tot in de kleinste details had voorbereid.

Terugblik op de lezing door dr. Marcel Gielis De primussen van de Latijnse school en de uitstraling van Turnhout in de revolutietijd

In een goedgevulde trouwzaal van het Stadhuis/Erfgoedhuis gaf bestuurslid Marcel Gielis op 21 april een boeiende uiteenzetting over primus Anthonius van Gils en enkele andere primussen die aan de Latijnse school in Turnhout studeerden.

Een uitgebreid verslag van deze lezing volgt in een volgende nieuwsbrief. Hierin zal ook meer uitleg gegeven worden over de tentoonstelling die aan dit onderwerp gewijd wordt.

De Duitsers in Turnhout tijdens de Eerste Wereldoorlog (deel 1)

Kort na de eerste Wereldoorlog publiceerde Eugene Waterschoot "De Duitschers in de Kempen" en in 2004 publiceerde Sam Van Clemen "Turnhout tijdens de Eerste Wereldoorlog". In beide boekwerken worden de naam en soms de straat vermeld van een aantal Duitse instellingen die een kantoor in Turnhout hadden. Elk van deze kantoren had een stempel dat op briefwisseling of overheidsdocumenten werd geslagen.

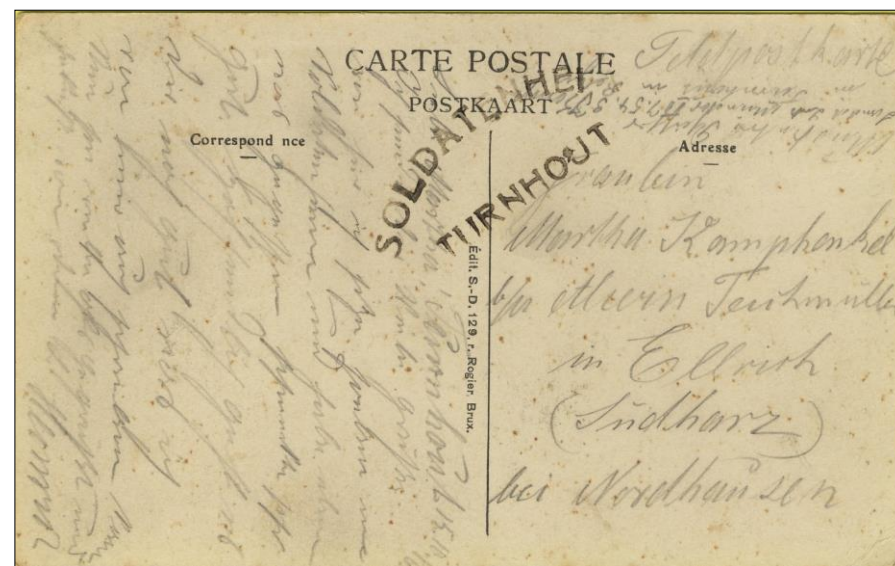
Enkele voorbeelden :

1. Stempel van het PROVINZIAL-PASS-AMT TURNHOUT op een dienstkaart, gericht aan mevr. Van Bael, echtgenote van leerlooier en huidevetter Van Bael in de Renier Sniederstraat, en waarin gemeld wordt dat ze de toestemming om haar zuster in Etten (Nederland) te bezoeken, mag komen afhalen. In december 1914 schrijft Waterschoot : "Het pasbureau, dat gevestigd was in de raadszaal van het stadhuis, is op 't laatst deze maand overgebracht naar het postbureau op de Groote Markt." In april 1915 schrijft hij : "De

paspoorten worden niet meer gegeven in 't postbureau. De pasgevers hebben zich nu gevestigd in de woning van den postmeester, boven het postbureau. Dààr hebben zij drie kamers ingenomen, ééne voor de inlandsche paspoorten, één voor de Hollandsche passen en één waar de officier verblijft, die de paspoorten teekent".

Op 25 oktober 1916 geeft Waterschoot een overzicht van de gebouwen in de stad die door de Duitsers gebruikt worden. Dan zou de Pascentrale gevestigd zijn "in 't huis van M. Van Bael" in de Leopoldstraat.

2. Stempel van het SOLDATENHEIM op een prentkaart, verzonden door een Duits soldaat naar huis. Volgens Waterschoot was dit

Soldatenheim gevestigd "in 't huis van M. Dierckx-Boone" in de Herentalsstraat.

In mei 1915 schreef Waterschoot hierover :

" In onze stad is deze maand voor de bezettingstroepen een 'Soldatenheim' gesticht, het is te zeggen een lokaal waar de soldaten zich kunnen vermaken, en voedsel en drank kunnen bekomen zooals in een spijshuis.

De inhuldiging van dit lokaal, welk ingericht is in het prachtig huis van M. Dierckx-Boone, arrondissementscommissaris, Graatakker (Waterschoot bedoelt hier Herentalsstraat - M.R.) werd feestelijk door de soldaten gevierd op 24 en 25 dezer, zijnde 2en en 3en Sinxendag. Het lokaal was versierd met vagen en festoenen.

Een onzer inwoners, zekere C..., die ongetwijfeld zijn vaderlandsch gemoed wilde lucht geven toen hij ie feestviering zag, riep luidkeels : 'Leven de Belgen !'. Hij werd dadelijk gegrepen en aangehouden."

Sam Van Clemen vermeldt op 10 januari 1916:

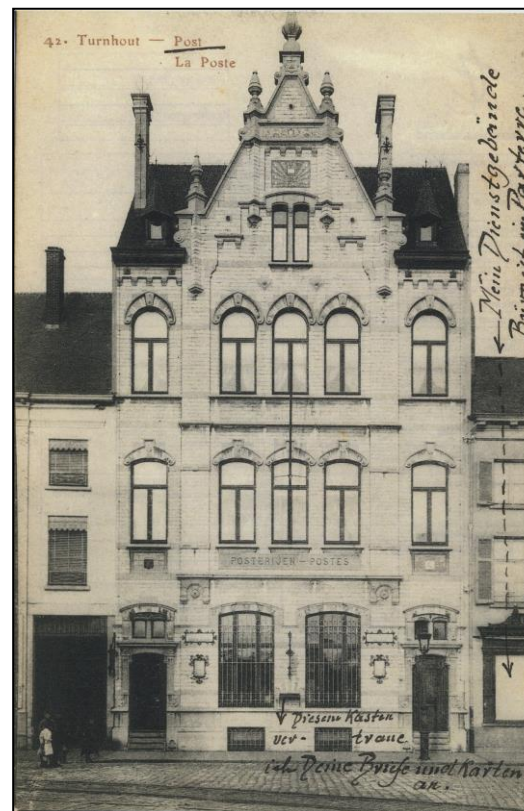
"Enkele dagen voordien had hij (Burgemeester du Four - M.R.) de Kreischef al laten weten dat de stad niet moest voorzien in de verwarming en verlichting van het Soldatenheim op de Graatakker omdat het heim een privé-inrichting was waar tegen betaling maaltijden werden aangeboden."

3. Stempel PRESSEZENSURSTELLE op een rouwprentje van Maria Van Moeseke, in Turnhout overleden op 5 mei 1918. Vermoedelijk moest het volledig stapeltje rouwprentjes aan de censuurdienst worden voorgelegd waarna één prentje werd afgestempeld.

Op 21 juni 1916 schrijft Van Clemen : " 'De Kempenaar' werd op bevel van de Preszentrle voor 14 dagen geschorst, omdat enkele

Nieuwsbrief Taxandria 3, 2009

schrappingen op bevel van de censuur niet werden uitgevoerd." Ik heb nergens kunnen terugvinden waar deze censuurdienst gevestigd was.

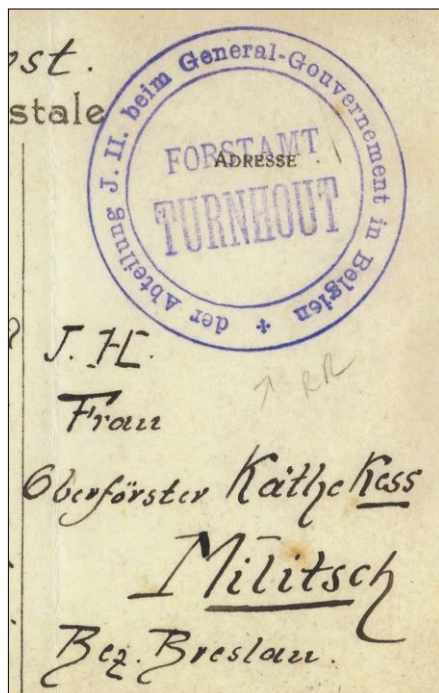
Volgens Waterschoot waren op 25 oktober 1916 op de Grote Markt drie burelen van de Duitsers gevestigd : "1. Duitse wacht in 't lokaal van 't Armbestuur; 2. Ortskommandatur in het huis van M. de Vicq; 3. Postbureel".

Noch in het boek van Waterschoot of dat van Van Clemen is er sprake van nog een vierde bureel op de Grote Markt dat ik bij toeval ontdekte op een

prentkaart die een Duitser naar zijn vrouw stuurde naar Militsch in het Bezirk Breslau. In 1945 werd dit Bezirk bij Polen gevoegd.

De prentkaart toont De Post waarop de man enkele aantekeningen heeft gemaakt. Op de brievenbus tekende hij een pijltje met de vermelding (vertaald) : "Aan deze bus vertrouw ik de brieven en kaarten aan jou toe".

Verder tekende hij een pijl naar het gelijkvloers van de buurwoning (inmiddels afgebroken) met de vermelding : "Mijn dienstgebouw - Bureel is op het gelijkvloers". Op de kaart staat een stempel met : "der Abeiling J. II beim General-Gouvernement in België - FORSTAMBT TURNHOUT".

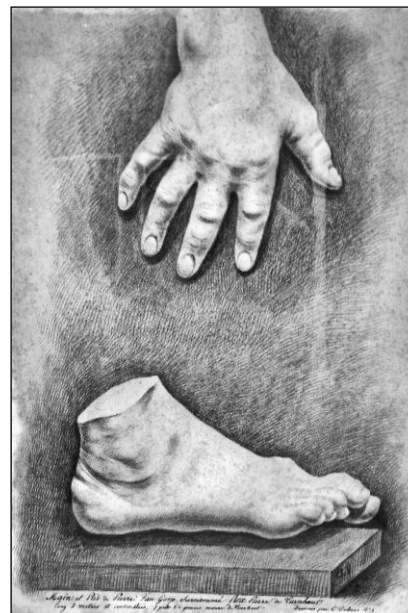
De afzender, Ruppert Kess, was Hoofdboswachter (of houtvester) bij dit Forstamt. De reden waarom hij een kaart naar zijn vrouw stuurde, en geen brief, verklaarde hij als volgt :

"Het raadsel is nu opgelost, waarom die ene brief te laat aankwam. Als ervaren censor zag ik vandaag dat hij met andere lijm weer dichtgekleefd was. Schrijven we bijgevolg een tijd lang kaarten of open brieven zodat de zaak wat vlugger en vereenvoudigd wordt."

Wordt vervolgd

Mon Römer

Even opfrissen: 25, 50, 100, 200, ... jaar geleden

De reus van Turnhout "Klein Peerke(n)" of Petrus van Gorp, werd 200 jaar geleden, in (juni?) 1809 geboren te Ravels. Tussen 1815 en 1817 kwam de familie te Turnhout op de Kastelein wonen in "den Diepe", het eerste huis links over de in 1846 aangelegde Vaart. Klein Peerke werd 2.18 m groot. Zijn schouderbreedte was 65,5 cm . Peerke was ook reusachtig sterk. Met zijn broer Gieri trok Peer op tournee om op kermissen geld te verdienen door zijn gestalte en kracht te tonen. Hij trok rond in België (Antwerpen, Brussel, Brugge), Holland, Parijs, Londen. In de nazomer van 1842 kwam hij ziek

thuis en stierf op 5 september in de ouderdom van 33 jaren. Op 7 september te 10 u werd hij in de Sint-Pieterskerk begraven.

Het ouderlijk huis "den Diepe" op de Kastelein

Men had de lijkst die te groot was om via het portaal en voordeur van de Diepe naar buiten te krijgen, door het venster moeten steken. Ook de berrie van de lijkdragers was ongeschikt. Men had een kar nodig.

uit: de Kok, H. , Het Turnhout van toen, Brugge, 1987, p. 129-130.

[...] Zeer verschillend was de andere belgische reus, Peer Van Gorp (by antithesis genaemd klein Peerken), geboortig uit de omstreken van Turnhout, en wiens gestalte tot de hoogte van zeven voet zes duim reikte; hy deed zich voor de eerste mael kennen in 1835, op de brusselsche septemberfeesten, en kwam zich in january 1840 te Antwerpen vertoonen. Het was een logge en lompe karel, wien men te vergeefs eene luitnants-soldy aanbod, om hem als tamboer-majoor by het belgisch keurregiment te krygen. De dagbladen van Antwerpen meldden toen over Klein Peerken een aental beuzelingen, die door het wonderzuchtige publiek gretig gelezen en herlezen werden: 'Deze man (zeiden de Courantschryvers) verdient waerlyk den naem van reus. Een onzer langste manspersoonen reikt met het hoofd niet hooger dan zyne schouders; hy is niet diklyvig, maer over het algemeen wel gemaakt, uitgenomen zyne handen, welke buitengewoon groot en geenszins met de armen geëvenredigd zyn. Voor het overige biedt deze jonge kempische reus niets buitengewoons aen dan zyne grootte. Hy is 27 jaer oud, weegt 350 ponden en kan in eens vyf pond vleesch eten.'

Uit: J.F. Willems red., Belgisch museum voor de Nederduitsche tael- en letterkunde en de geschiedenis des vaderlands, deel 5, Gent, 1841.

De tekening van de hand en de voet van Petrus Van Gorp bevindt zich in het Taxandriamuseum.

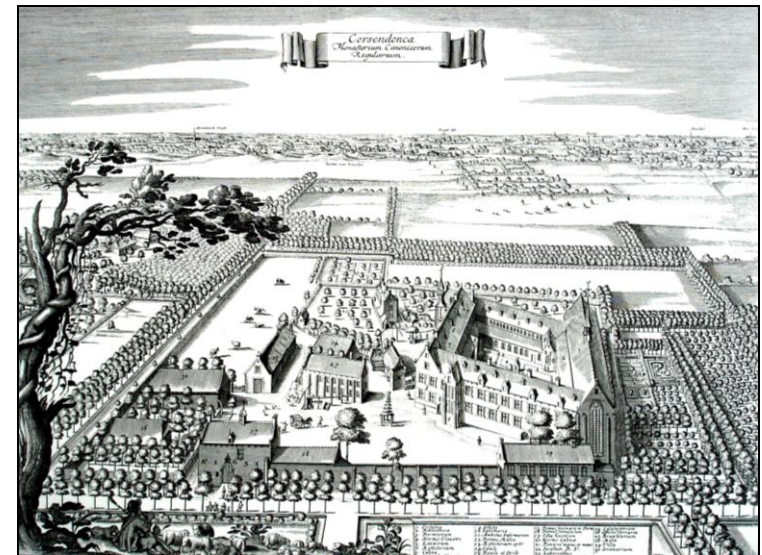
Klein Peerke(n) verscheen ook in: Vandersteen, W., Suske en Wiske De vonkende vuurman, Antwerpen, 1995.

- 450 jaar geleden, op 31 mei 1559, neemt het stadsbestuur van

Turnhout het herstel van de klokken van de Sint-Pieterskerk voor haar rekening.

- 1659, 350 jaar geleden: Een gezicht in vogelperspectief op de priorij van Corsendonk, *Corsendonca Monasterium Canonorum Regularium*, werd door Lucas vorsterman gegraveerd.

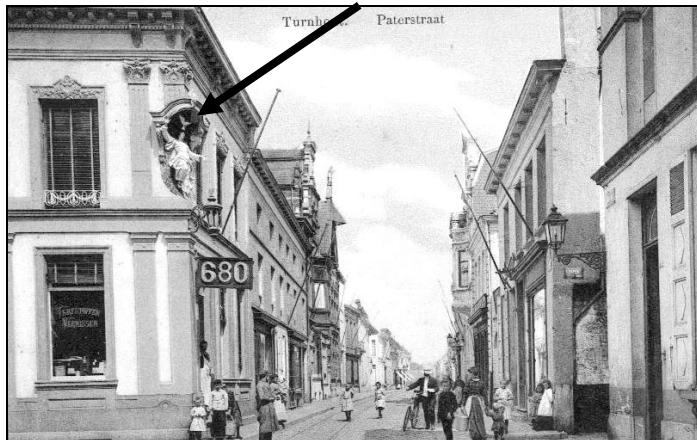

- Op 26 juli van hetzelfde jaar werd het in Turnhout verboden om nog overledenen te begraven in of rond de kerk.
- 125 jaar geleden, in 1884 werd het kerkhof van de Kwakkelstraat vergroot.
- Turnhoutenaar Jos Aerts (1909-1982) besteedde meer dan dertig jaar van zijn leven aan het bestuderen en inventariseren van de Turnhoutse flora en het plaatselijke dialect. Op 26 mei 1984 werd het Jos Aerts-wandelpad ingewijd.
- 4 juli 1909: oprichting vakvereniging voor kantwerksters.

- 28 juli 1959: inwijding van de kapel van het “nieuw gasthuis” aan de Parklaan. Deze kapel ging in maart 2009 bij de renovatiewerken tegen de vlakte.

- 13 juli 1969: een erkenningsbewijs wordt voor het eerst uitgereikt aan de Turnhoutse stadsgidsen.
- 2 augustus 1969: inwijding van het nieuw altaar van de Sint-Pieterskerk.
- 10 augustus 1979: het beeld *den Engel* wordt van het hoekhuis aan de Grote Markt en de Paterstraat gehaald. 14 augustus wordt het huis gesloopt.

- 31 mei 1984: start van de Beiaardconcerten
- 3 juni 1984: Turnhout wordt officieel aangesloten op het elektrisch spoorwegennet.
- 18 juli 1984: sluiting van de podiumzaal van de Warande wegens asbestproblemen.

Nieuwsbrief Taxandria 3, 2009

Erfgoed op het internet:

- Op <http://www.europeana.eu/> lezen we als inleiding: "This is Europeana - a place for inspiration and ideas. Search through the cultural collections of Europe, connect to other user pathways and share your discoveries. Find out more." Hier vinden we een veelheid aan foto's, doorverwijzingen naar teksten en in sommige gevallen zelfs muziek en video's van de meest uiteenlopende gemeente- of persoonsnamen. Geef maar eens een zoekterm in vb. een gemeente of persoon... Zeker het bezoeken waard!
- De website <http://www.opgraven.be/> integreert informatie over archeologische opgravingen in Vlaanderen met kaarten en satellietfoto's. Hiervoor maakt de website gebruik van Google Maps. Door op een icoontje te klikken krijg je meer info over een bepaalde opgraving. Met je muis kan je de kaart in alle richtingen verschuiven. Met behulp van de navigatie linksboven kun je ook in- en uitzoomen. Rechtsboven kun je kiezen voor satellietopnames, kaarten of allebei.
- CultuurNet Vlaanderen heeft <http://www.UiTinVlaanderen.be>, de opvolger van cultuurweb.be, gelanceerd. Met een nieuwe naam en design, verbeterde functionaliteiten en een uitgebreider vrijetijdsaanbod wil UiTinVlaanderen.be dé referentie worden voor cultuur en vrije tijd in Vlaanderen. Minstens één op vier Vlamingen moet dit jaar de weg vinden naar de site.

Tentoonstellingen- en activiteitenkalender TRAM41

Nationaal Museum van de Speelkaart

Achterkanten - Ruggen van kaarten (tot 30 augustus 2009)
Expositie over bekende en verrassende aspecten van achterkanten van speelkaarten

Straatventers en kaartspelers (5 juni - 31 oktober 2009)
"Straatventers en kaartspelers" toont het leven anno 1799 met Britse humor én speelkaarten. 52 verschillende waterverven stellen evenveel speelkaarten voor, verwerkt in een grotere scène. Een bonte stoet klaplopers, gokkers en straatmadelieven trekt voorbij. Bedenker van dit fraais is Edward Hawke Locker (1777-1849), een Engels kunstenaar vooral bekend omwille van zijn fijne aquarellen. Als jongeman maakt hij een reeks speelkaarten als satire op zijn tijdgenoten, 210 jaar later hebben ze amper aan kracht ingeboet.

Stadhuis / Erfgoedhuis

Van Poëzieboek tot facebook Een chronologie van vriendschapsbeleving (24 april – 24 mei 2009)
Vriendschap is van alle tijden. Toch was de beleving van vriendschap vroeger heel anders dan nu. Er was geen sprake van Facebook of Netlog. Wat betekende vriendschap voor onze ouders of grootouders? De tentoonstelling geeft een historisch overzicht aan de hand van filmfragmenten, interviews, foto's, wenskaarten,...

Activiteiten

Druk in het museum (Museum van de Speelkaart)
Benieuwd hoe speelkaarten vroeger gemaakt werden? In het Nationaal Museum van de Speelkaart demonstreren drukkers oude druktechnieken op historische drukpersen en de afwerking van kaarten. Een imposante, draaiende stoommachine maakt het beeld compleet.

wanneer? mei: donderdag 7, zondag 24
juni: donderdag 11, zondag 28

juli: donderdag 2, 9, 16, 23, 30
augustus: donderdag 6, 13, 20, 27 telkens van 14-16 uur

Druk '09

22 tot 30 mei 2009 - de Warande Tienjaarlijkse internationale grafische beurs georganiseerd door de Vakstudieclub Grafische Bedrijven. Als geheugen van de grafische sector speelt het Museum van de Speelkaart hierop in met diverse activiteiten.

Dag van de verzamelaar

Zaterdag 6 juni 2009 Nationaal Museum van de Speelkaart
Internationale ruilbeurs voor verzamelaars

Zoektochten voor kinderen

Tijdens de maanden juli en augustus kunnen jonge speurneuzen op zoektocht door onze musea. Spelenderwijs ontdekken ze de wereld van grote machines, kleine speelkaarten, oude ambachten en gewoontes of het begijnenleven van weleer. Aan het einde van de vakantie krijgen 15 gelukkigen een prijs thuisgestuurd.

voor wie? Kinderen van 6-12 jaar

Waar? Taxandriamuseum, Nationaal Museum van de Speelkaart, Begijnhofmuseum

Zomer in het museum

Elke museumlocatie reserveert tijdens de maanden juli en augustus één vaste dag per week om de bezoekers feestelijk in de watten te leggen. dinsdag: Taxandriamuseum: rondleiding doorheen de Kempense geschiedenis met workshops patacons (oude taartversiering) en vriendschapstegels beschilderen.

woensdag: Begijnhofmuseum: wandeling op het Begijnhof met bezoek aan de kerk, de kapel en het museum + zoektocht voor de jonge bezoekers. donderdag: Museum van de Speelkaart: rondleiding, demonstraties op oude drukpersen en een kinderzoektocht door het museum

Telkens vanaf 14 uur. Zowel de toegang als de rondleidingen zijn gratis.

Meer info: www.tram41.be

Enkele nieuwtjes van TRAM41

Topstuk

TRAM 41 heeft een plaatsje veroverd op de Topstukkenlijst van de Vlaamse overheid. Een 16de eeuwse processionale uit het Begijnhofmuseum – TRAM 41 overtuigde de commissie. Dit koorboek bevat een unieke verzameling gezangen die in opdracht van de Turnhoutse begijnen werden genoteerd en door hen uitgevoerd. Hierdoor geeft het een getuigenis van het lokaal repertoire.

De motivatie van de minister luidde als volgt: 'Dit processionale is een uiterste zeldzaamheid. Er is immers zeer weinig eigenlijk (gregoriaans) begijnhofrepertoire bewaard... Het is een unieke bron met een belangrijke ijkwaarde om de levenswijze van de begijnen, die typisch Vlaams is, in haar liturgische gedaante te

bestuderen.'

Op 30 april werd het topstuk voorgesteld aan de pers. Kom ook eens kijken!

Object van de maand mei

Onze (verre) voorouders maakten bij speciale gelegenheden koeken en broden in de plaats van taarten. Sinds de 16de eeuw versierde men deze lekkernijen met gekleurde patacons uit pijpen: beeldjes of plaketten. De patacons uit het Taxandriamuseum worden in de maand mei in de schijnwerpers gezet.

Archief in TIFF en JPEG

De digitalisering van het beeldmateriaal uit het stadsarchief van Turnhout is nu écht van start gegaan. Eind februari hebben de eerste vijfduizend foto's het Stadhuis/Erfgoodhuis verlaten. Een externe firma zet de oorspronkelijke beelden om in TIFF-formaten met hoge kwaliteit en in JPEG-formaten, die omwille van de lagere bestandsgrootte meer geschikt zijn voor alledaagse toepassingen. In totaal gaat het om ruim 40.000 foto's, topografische en kadasterkaarten, prentkaarten en dia's. Het project loopt vermoedelijk nog tot mei 2010.

Bron: <http://www.erfgoodcelnoorderkempen.be>

Nominatie van de jongerengidsen TRAM41 voor de Prijs voor het Vrijwilligerswerk.

De activiteiten van de jongerengidsen van TRAM41 waren één van de 230 kandidaat-dossiers die meedongen naar de Prijs voor het Vrijwilligerswerk. De jury heeft hun project als één van de 10 genomineerden gekozen. In hun motivatie vond de jury "jullie vrijwilligerswerking inspirerend voor anderen, met een grote maatschappelijke meerwaarde

en een voorbeeld van de kracht die uitgaat van vrijwilligers. Jullie vrijwilligers verdienen deze waardering uit naam van alle verenigingen, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel en minister-president van de Vlaamse regering!"

Donderdag 14 mei wordt de uiteindelijke laureaat bekendgemaakt. Alle 10 genomineerden krijgen echter een professionele fotoshoot! De uiteindelijke laureaat krijgt zijn foto op een levensgroot canvas en kaapt een trofee weg.

Wij houden jullie op de hoogte!

EN staat voortaan voor Erfgoedcel Noorderkempen

Erfgoedcel Noorderkempen en de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) vormen vanaf 2009 'Projectvereniging Erfgoed Noorderkempen'. Samen ontfermen ze zich over het erfgoed van

Turnhout, Beerse, Oud-Turnhout en Vosselaar. AdAK werd in 2003 door de gemeenten Beerse, Oud-Turnhout, Turnhout en Vosselaar opgericht onder impuls van de Vlaamse Gemeenschap. Sinds 2006 is ook de provincie Antwerpen een partner. De archeologen geven advies bij stedenbouwkundige vergunningen en voeren werfcontroles, proefonderzoek en noodopgravingen uit. Erfgoedcel Noorderkempen werkt in het kader van een erfgoedconvenant met de Vlaamse Gemeenschap waarin de erfgoedcel zich ertoe verbindt het roerend en immaterieel erfgoed zichtbaarder te maken voor inwoners en bezoekers van de Turnhoutse regio.

Omdat de twee diensten in dezelfde regio actief zijn en hun werkingen inhoudelijk bij elkaar aansluiten, lag het voor de hand dat ze samen zouden werken. Hoewel Adak en Erfgoedcel Noorderkempen onder één projectvereniging zijn ondergebracht, willen beiden in de communicatie naar het publiek toe zo herkenbaar mogelijk zijn. Daarom ontwikkelde Erfgoedcel Noorderkempen een heel nieuwe huisstijl met bijhorend logo. Het logo zal in de toekomst terug te vinden zijn op alle mogelijke communicatiemiddelen van de erfgoedcel. Erfgoedcel Noorderkempen streefde hierbij naar een maximale inhoudelijke en vormelijke inzetbaarheid van het logo. Het staat symbool voor een allesomvattend regionaal erfgoedbeleid.

momenteel is men op zoek naar twee voltijdse erfgoed-coördinatoren (m/v). die instaan voor de inventarisatie, onderzoek en ontsluiting van het archeologisch, roerend en immaterieel erfgoed. Zij werken tevens aan de ontwikkeling van een beleid omtrent erfgoed op regionaal niveau, aangepast aan de noden en wensen van de lokale besturen. Solliciteren kan nog tot 19 mei.

Bron: <http://www.erfgoedcelnoorderkempen.be>

Het gerestaureerde processievaandel van de Broederschap der Gelovige Zielen in de Sint-Pieterskerk te Turnhout

Het dubbelzijdig vaandel (289 x 174) in donker bordeaux fluweel met horizontale, goudkleurige draagbalk, versierd met stulpborduurwerk uit het midden van de 19de eeuw werd vóór het uitlenen aan de tentoonstelling in Mechelen 'De Hemel in Tegenlicht' onderzocht en behandeld door Mevr. Kenny Damian uit Dendermonde, restauratrice. De gebruikte conservatietechnieken bestonden uit het ontvetten en weghalen van oxidatie bij het stulpborduurwerk en het terug fixeren van losliggende metaaldraden en motieven.

Het Broederschap der Gelovige Zielen of het Broederschap tot lafenis der Zielen van het Vagevuur werd in de Sint-Pieterskerk van Turnhout opgericht in 1699 door deken Adrianus van Broeckhoven,

en bevestigd in 1701*, ter voorbereiding op een goede dood via een deugdzaam leven, dit om de hemel te verwerven.

In de Broederschap waren 'lichtdragende broeders', waarvan het aantal volgens reglement beperkt werd, en 'weldoende broeders en zusters', die allen een toetredingsgeld en een jaarbijdrage betaalden, verbonden in de regel één dag per week uit te kiezen om die in godsvruchtige oefeningen door te brengen, elk volgens zijn godsvrucht en vermogen, en die oefeningen op te dragen tot lafenis der zielen.

'De trots van een vereniging is haar vaandel', zo klonk het nog in 1937, 'en zo kon het dikwijls niet groot genoeg zijn en niet kostbaar genoeg worden uitgevoerd. Willen wij een prachtstuk, kiezen wij het dan zodanig dat het ook werkelijk op hoogdagen een versiering vormt van de kerk, en hebben we daarnaast een eenvoudig banier, tegen elk weder bestand, die we gebruiken bij begrafenissen enz.'

Processievaardels hangen aan een horizontale lat die met de draagstok verbonden is. De vaandeldrager droeg schuin over de schouder een lederen gordel met een vaandelschoen, d.i. een lederen koker waarin de vaandelstok rust. Aangezien het vaandel steeds vlak moet hangen of in vaste drapering, is het meestal uitgevoerd in zware weefsels met stijve tussenvoering en voering. De versiering ervan is vaak in reliëf (gestulpt) goudborduurwerk uitgevoerd.

De tijd van het openbaar getuigen van een godsdienstige overtuiging bleek voorbij te gaan : de kermisprocessie, op OLV-Hemelvaartdag, deed haar laatste tocht in Turnhout in 1963 en deze van het H. Sacrament in 1970. Het afschaffen van de processies droeg ongetwijfeld bij tot het ontbinden van de meeste broedersschappen.

Dit processievaandel draagt centraal het opschrift '*het is een zalig gedacht voor de overledenen te bidden 2 MACH XII*' en verder op een banderol met '*Gisteren mij Heden U*'. De motieven die erop voorkomen staan in verband met dood én met een deugdzaam leven. Bovenaan een kruis met de doornenkroon omgeven, het teken waarin de gestorven christenen geleefd hebben. De zeis met een rozenkrans : aan Chronos ontleende Vadertje Tijd zijn zeis, zo ook de Dood. De rozenkrans verwijst naar het dagelijks gebed. De opstijgende rook uit het wierookvat staat traditioneel voor onze gebeden die opstijgen naar de hemel. Een spade, het attribuut van de personificatie van de arbeid, verwijst tevens naar het grafdelven.

Een doodshoofd, reeds lang symbool van de dood, herinnert aan de vergankelijkheid van het aardse bestaan zoals ook de omgekeerde brandende fakkels duiden op uitdovend leven.

Nieuwsbrief Taxandria 3, 2009

Aan de randen worden papavers weergegeven. De slaapverwekkende eigenschappen van de papaver waren reeds in de oudheid bekend, de god van de Slaap had de papaver als attribuut. Later wordt dit het Christelijke symbool van de gelukzalige tijdelijke slaap. Wie dood was sliep immers tijdelijk in de gelukzalige wetenschap dat op de dag de wederopstanding eenieder zal gewekt worden door trompet- en hoorngeschal. Vaak zijn twee gedoopte fakkels kruislings afgebeeld zoals hier. De stola verwijst naar de biecht : Jezus

zegt: 'Weest voorbereid, want Ik kom op het ogenblik dat ge me het minst zult verwachten.' Er bestaat geen betere voorbereiding op de dood dan steeds in Gods genade te leven. Door het Sacrament van de Verzoening (de biecht) kan de verloren genade weer terug verkregen worden.

De achterzijde van het vaandel vertoont, weerom in reliëfborduurwerk, een hostiedragende kelk met de symbolen van Geloof (kruis) en Hoop (anker).

Eeuwenlang speelde het katholieke geloof een bepalende rol in het dagelijkse leven van onze voorouders. Hoe gaf de gewone mens vorm aan zijn devotie?

De tentoonstelling De Hemel in Tegenlicht belicht 450 jaar geloofsbeleving in het aartsbisdom Mechelen-Brussel en toont driehonderd religieuze kunstwerken, opgediept uit kerken en kapellen.

Het vaandel van de Broederschap van de Gelovige Zielen en ook het recent gerestaureerde vaandel van de Broederschap van de Rozenkrans te Turnhout zijn in deze tentoonstelling opgenomen.

Tentoonstelling "De Hemel in tegenlicht" van 21/03/09 tot 21/06/09 in LAMOT, Mechelen,
<http://www.uitinmechelen.be/nl/node/1052>

Marie-Paule Peeters

**Brepols, 1802, Regelen van het devoot Broederschap van de Geloovige Zielen, opgerecht in de Collegiale kerk van St. Peeters te Turnhout, met verscheyde zoo volle als andere aflatenvergunt door Innocetius XII, Paus, ende ingesteld door zijne doorluchtige Hoogweerdigheid Fr. Reginaldus, bisschop van Antwerpen, in de jare 1701.*

Turnhoutse eeuwelingen (deel 4):

Florent Dieltiens 1881-1981

Florent Dieltiens werd in Turnhout geboren op 19 februari 1881. Hij huwde met Maria Verhaegen en hadden samen drie zonen. Zijn vader was van 1913 tot 1921 raadslid en schepen van onderwijs. Florent studeerde aan het Sint-Jozefcollege en ging werken bij de firma Biermans en de CBR in Ravels. In 1909 volgde

hij Jef Van Damme op als stadsontvanger. Dit bleef hij 42 jaar lang tot hij op zijn 70ste verjaardag met pensioen ging.

Op het einde van de jaren 1920 werd hij behandeld voor een nierziekte; de enige keer dat hij écht ziek is geweest. Noodgedwongen moest hij toen zijn voorzitterschap bij F.C. Turnhout opgeven.

Florent was een buitengewoon verdienstelijk man. Bij de brandweer was hij luitenant en betaalmester. Hij was voorzitter van de gemeenteontvangers uit de provincie Antwerpen, voorzitter van de onderlinge borgtochtkas van België en medestichter van de lessen in Bestuurswetenschappen.

Op 2 mei 1965, de dag dat het echtpaar 60 jaar getrouwd was, betrok Florent en zijn vrouw een appartement aan de Grote Markt. Na het overlijden van zijn vrouw bleef hij tot zijn 97ste alleen wonen. In 1977 kwam hij naar Sint-Lucia. Hier werd hij op 19 februari 1981 gevierd met een dankmis, receptie en een feestmaal voor 140 personen. Twee dagen later werd hij op het stadhuis ontvangen en op 7 maart was er een receptie voor vrienden en kennissen met aansluitend een familiediner in het sociaal centrum van de parochie Blijde Boodschap. Florent Dieltiens overleed enkele maanden later in het rusthuis Sint-Lucia op 8 mei 1981.

Bron: o.a. doodsprentje, GVA 20-2-1981; 8,9,10-5-1981.

Maria-Ludovica Vansprengel 1882-1993

Maria-Ludovica Vansprengel werd geboren in Turnhout op 30 januari 1882. Haar eerste jeugdjaren bracht ze door in Turnhout. Toen ze 5 jaar was overleed haar vader en moest moeder met twee kinderen opnieuw bij haar ouders intrekken.

Als kind verbleef ze in het weeshuis van de Zusters Dienstmaagden van de Heilige Harten in Kontich. In 1902 werd ze in dat klooster novice. Ze ontving er de kloosternaam Zr. Alberta. Daarna verbleef ze vijf jaar in Antwerpen. In 1907 kwam Zr. Alberta terug naar het Altenaklooster in Kontich waar ze tot haar overlijden zou blijven. Als werkzuster stond ze in de bekende wasserij van het klooster waar zelfs het koninklijk paleis o.a. haar tafellinnen liet wassen en strijken. Daarnaast hield ze toezicht over de interne weeskinderen die in Kontich verbleven.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog hielp ze Joodse kinderen onderduiken en vluchtte nadien met hen mee naar Nederland. Ze keerde snel terug naar het Altenaklooster.

De laatste jaren was Zr. Alberta blind en afhankelijk van haar medezusters. Haar kloosterleven bracht ze sindsdien door in gebed en bezinning. Elke verjaardag vanaf haar 100ste werd door de zusters in het klooster gevierd. Nadat ze 111 was geworden ging ze, toen de oudste inwoner van het land, in alle stilte heen.

Zr. Alberta, Maria-Ludovica Vansprengel overleed in Kontich op 22 april 1993.

Bron: o.a. doodsprentje en GVA – 1991.

Tekst en foto's: Willy Van Sprengel